

УТИЦАЈ ТИПА ГОВЕДАРСКЕ ПРОИЗВОДЊЕ НА ИНВЕСТИЦИЈЕ У САВРЕМЕНЕ ОБЈЕКТЕ И ОПРЕМУ (Резултати анкетног снимања)¹

С. Ивановић², Лана Ивановић³, С. Братић²

Апстракт: Породична пољопривредна газдинства су носиоци говедарске производње у Републици Србији. Ова се газдинства баве различитим типовима говедарске производње, а сваки тип производње захтева различиту структуру инвестиционих улагања. Анкета која је проведена на породичним газдинствима је показала да нека газдинства више улажу у објекте за смештај говеда, а нека у модерну опрему.

Анализа је показала велику зависност потребних инвестиционих улагања од типа говедарске производње који је заступљен на породичним газдинствима. Такође је утврђено да газдинства која укупно посматрано највише инвестирају у савремене техничко-технолошке системе у производњи млека остварују боље резултате пословања.

Кључне речи: музне краве, објекти, опрема, инвестиције, тип производње

1. Увод

Да би се говедарска производња могла несметано одвијати, као и да би се у њој остварили што повољнији економски ефекти, неопходна су веома висока инвестициона улагања. Ова улагања се у највећој мери односе на

¹ Рад је дио истраживања на пројекту 20012 Министарства науке Републике Србије под називом "Примена и развој савремених техничко-технолошких система смештаја, исхране, изјубравања и муже крава у циљу повећања производње млека високог квалитета".

² Др Сањин Ивановић, асистент, Сениша Братић, дипл. инж., асистент приправник, Пољопривредни факултет, Београд - Земун.

³ Лана Ивановић, дипл. инж., истраживач приправник, Институт за економику пољопривреде, Београд.

одговарајућа основна средства, као што су објекти, опрема, основно стадо и земљиште. Поред тога, неопходно је ангажовати и одређени износ трајних обртних средства. Међутим, улагање у трајна обртна средства најчешће нема значајније учешће у структури укупних инвестиционих улагања, па неће бити предмет анализе у овом раду.

Висина и структура инвестиционих улагања у говедарску производњу у великој мери зависи од типа говедарске производње. Да би се стекао потпунији увид у везу између инвестиционих улагања у говедарску производњу на породичним газдинствима и типа говедарске производње која је на њима заступљена, коришћени су резултати анкетног снимања које је проведено у 2006. години.

Анкета је обухватила 42 породична газдинства која су првенствено усмерена на говедарску производњу, при чему су газдинства била углавном са подручја А.П. Војводине, док је мањи број газдинстава смештен у Централној Србији. Основни критеријум за избор анкетираних газдинстава је био да поседују најмање 10 музних крава, као и да су дугорочно усмерена на говедарску производњу као примарну делатност.

2. Типови говедарске производње

Анкетом је утврђено да су на обрађеним газдинствима била заступљена три типа говедарске производње:

Тип I – Производња млека, телади и узгој приплодних јуница за сопствене потребе;

Тип II – Производња млека, тов сопствене јунади и узгој приплодних јуница за сопствене потребе;

Тип III - Производња млека, тов сопствене и купљене јунади, као и узгој приплодних јуница за сопствене потребе.

Највећи број анкетираних газдинстава био је типа II (20 газдинстава), говедарском производњом типа I бавило се 16 газдинстава, док је тип III био заступљен на свега 6 породичних газдинстава. Газдинства су се најчешће усмеравала на производњу типа II јер су сматрала да кроз процес това најбоље користе расположиву мушку телад, као и женску телад која нису неопходна за одржавање просте репродукције или за проширену репродукцију.

Са друге стране, произвођачи који су се орјентисали на продају телади често нису поседовали одговарајуће капацитете за тов јунади, или су сматрали да

су трошкови сточне хране сувише високи, те да би се уласком у посао ова јунади умањила економичност говедарске производње.

Анкетирана газдинства су углавном избегавала производњу типа III јер су за њу потребна значајна улагања за куповину товних грла. Са друге стране, цене утовљене јунади су веома ниске, а цене сточне хране подложне честим и значајним променама.

3. Резултати анализе

3.1. Опремљеност газдинстава основним средствима

Набавна вредност основних средстава ангажованих у говедарској производњи (објеката, опреме и основног стада) посматрана је зависно од типа говедарске производње заступљене на газдинству (табела 1).

Табела 1. Зависност набавне вредност основних средстава од типа говедарске производње
Table 1 Dependence of fixed assets purchase value from cattle production type (EUR)

| Врста основног средства | Тип говедарске производње | | |
|-------------------------|---------------------------|-----------|-----------|
| | I | II | III |
| Објекти | 20.925,00 | 30.875,00 | 32.883,00 |
| Опрема | 7.108,70 | 9.333,40 | 6.583,40 |
| Основно стадо | 25.519,00 | 28.535,00 | 22.321,00 |
| Укупно | 53.552,70 | 68.743,40 | 61.787,40 |

Извор: Анкета породичних газдинстава и прорачуни аутора

Највећа набавна вредност директних основних средстава је у говедарској производњи типа II, затим типа III, а најмању набавну вредност ангажованих основних средстава имају газдинства која се баве говедарском производњом типа I. У односу на модел који се истиче по висини инвестиционих улагања (тип II), инвестиције у производњу типа III су мање за 10,12%, а у газдинства типа I чак 22,10%.

Анализа степена амортизованости основних средстава показује да је опрема која се користи у говедарској производњи у великој мери амортизована, док то није случај код објеката (табела 2).

Табела 2. Стопа амортизованости основних средстава ангажованих у говедарској производњи
Table 2 Depreciation level of fixed assets involved in cattle production

(%)

| Врста основног средства | Тип говедарске производње | | |
|-------------------------|---------------------------|-------|-------|
| | I | II | III |
| Објекти | 47,20 | 50,12 | 22,08 |
| Опрема | 90,60 | 67,60 | 83,30 |

Извор: Анкета породичних газдинстава и прорачуни аутора

Разумљив је висок степен амортизованости опреме пошто је првенствено узрокован кратким периодом њеног коришћења. У погледу отписаности опреме поново најнеповољније резултате имају газдинства типа I. То значи да су ова газдинства не само најслабије обезбјеђена опремом, већ и да је та опрема (у поређењу са осталим газдинствима) најзастарелија. И у погледу степена отписаности опреме коју поседују поново су најбоље резултате показала газдинства типа II.

Табела 3. Садашња вредност основних средстава ангажованих у говедарској производњи, за различите типове говедарске производње
Table 3 Present values of fixed assets involved in cattle production, for different types of cattle production

(EUR)

| Основна средства | Тип I | | Тип II | | Тип III | |
|------------------|-----------|--------|-----------|--------|-----------|--------|
| | Вредност | % | Вредност | % | Вредност | % |
| Објекти | 11.048,40 | 29,67 | 15.400,45 | 32,80 | 25.622,43 | 52,24 |
| Опрема | 668,22 | 1,79 | 3.024,02 | 6,44 | 1.099,43 | 2,24 |
| Основно стадо | 25.519,00 | 68,54 | 28.535,00 | 60,76 | 22.321,00 | 45,52 |
| Укупно | 37.235,62 | 100,00 | 46.959,47 | 100,00 | 49.042,86 | 100,00 |

Извор: Анкета породичних газдинстава и прорачуни аутора

Најновије објекте поседују газдинства са производњим типа III, а најстарије газдинства типа II. На основу ових података може се уочити да се по инвестиционим улагањима истичу газдинства типа II и III, при чему су

газдинства типа II више пажње посветила модернизацији опреме, а газдинства типа III модернизацији објеката.

Ако се садашња вредност ангажованих основних средстава изрази апсолутним бројевима може се уочити доминација производње типа III, управо због високе неотписане вредности објеката (табела 3).

У структури садашње вредности основних средстава газдинстава типа I и II највеће учешће има основно стадо, док код газдинстава типа III највећу садашњу вредност имају грађевински објекти. Односно, што је газдинство више специјализирано за производњу млека, учешће основног стада у укупним основним средствима је веће. Садашња вредност директне опреме која се користи у говедарској производњи је готово занемарљива код газдинстава сва три типа, због високог степена њене амортизованости.

3.2. Утицај садашње вредности директних основних средстава на резултате говедарске производње

Анализа која је урађена по типовима газдинстава је обухватила везу између садашње вредности директних основних средстава у говедарској производњи и показатеља резултата пословања (табела 4).

Табела 4. Инвестициона улагања и резултати говедарске производње на газдинствима различитог типа
Table 4 Investments and cattle production results at different types of farms (EUR)

| Показатељи | Тип говедарске производње | | |
|--|---------------------------|-----------|-----------|
| | I | II | III |
| Садашња вредност директних основних средстава | 37.235,62 | 46.959,47 | 49.042,86 |
| Садашња вредност основних средстава по крави | 1.896,87 | 2.139,38 | 2.856,31 |
| Садашња вредност основних средстава по ха ораница | 1.190,02 | 1.210,29 | 1.434,00 |
| Вредност робне говедарске производње | 32.307,32 | 41.831,49 | 54.149,74 |
| Вредност робне говедарске производње на 100 ЕУР набавне вредности основних средстава | 60,33 | 60,85 | 87,64 |

Извор: Анкета породичних газдинстава и прорачуни аутора

Може се уочити да са растом инвестиционих улагања у говедарску производњу (односно садашње вредности директних основних средстава) долази и до повећања наведеног показатеља по музној крави и по хектару ораница. Наведени раст садашње вредности основних средстава има позитивне ефекте на пословање породичних газдинстава, пошто доводи до повећања вредности робне говедарске производње на газдинству у апсолутном износу, као и њене вредности посматрано на 100 ЕУР набавне вредности основних средстава.

Позитиван утицај раста висине инвестиционих улагања на резултате пословања може једино бити дискутабилан код производње типа III (која је у анализи показала најбоље резултате), пошто је овај вид говедарске производње подложен веома великим ризицима пословања. Међутим, чак ако се овај тип говедарске производње због тога и искључи из анализа, код преостала два типа газдинстава ће опет бити исказан позитиван ефекат раста инвестиција на ефекте пословања.

4. Закључак

Анализом је утврђено да су у говедарство највише инвестирала газдинства која су се определила за производњу типа II, а затим газдинства типа III и типа I. Међутим, ако се посматра садашња вредност ангажованих основних средстава тада се истичу анкетирана породична газдинства са производњом типа III. Разлог за ову појаву су значајна улагања у нове објекте код газдинстава типа III, док су се газдинства која се баве говедарском производњом типа II првенствено усмеравала на модернизацију опреме.

Показала се оправданом полазна претпоставка да газдинства која више инвестирају у говедарску производњу остварују и повољније резултате пословања. Према томе, за раст и развој породичних газдинстава, као и за њихово усмеравање на одговарајући тип говедарске производње, потребна су одговарајућа финансијска средства. Због тога би приоритет на државном нивоу требао бити обезбеђење повољних кредита за пољопривреднике, као и убрзавање и поједностављење процеса њиховог одобравања.

Литература

1. Андрић, Ј., Васиљевић Зорица, Средојевић Зорица (2005): Инвестиције (Основе планирања и анализе). Универзитет у Београду, Пољопривредни факултет. Београд.
2. Арсеновић, Ђ., Крстић, Б. (2002): Конкурентност пољопривредних газдинстава. Београд - Српско Сарајево.
3. Гогих, П. (2005): Теорија трошкова са калкулацијама - у производњи и преради пољопривредних производа. Пољопривредни факултет. Београд.
4. Крстић, Б., Андрић, Ј., Бајчетић, Б. (1995): Модели земљорадничких газдинстава усмерених на сточарску производњу. Александрија. Београд.
5. Ивановић, С. (2008): Економска ефективност инвестиција у говедарској производњи породичних газдинстава. Докторска дисертација. Пољопривредни факултет. Београд.
6. Тошић, М., Радивојевић, Д., Тописировић, Г., Азањац, Н. (2002): Објекти и опрема за држање крава. Савремено сточарство. Београд.

Примљено: 25.07.2008.

Одобрено: 08.09.2008.

**INFLUENCE OF CATTLE PRODUCTION TYPE TO
INVESTMENTS IN CONTEMPORARY HOUSING AND
EQUIPMENT (RESULTS OF QUESTIONNAIRE)**

Sanjin Ivanovic¹, Ph.D., Lana Ivanovic², Sinisa Bratic³,

¹ Faculty of Agriculture, Belgrade

² Institute for Agricultural Economics, Belgrade

³ Faculty of Agriculture, Belgrade

Summary

Family farms play the most important role in cattle production in Republic of Serbia. These farms are dealing with different types of cattle production, and each production type requires different structure of investments. Questionnaire that involved family farms indicated that some farms invest more in cattle housing, but other farms invest more in modern equipment.

Analysis indicated big dependence of necessary investments from cattle production type that exist at family farms. It is also determined that farms which have the biggest total investments in contemporary technical and technological systems in dairy production achieve more favorable business results.

Key words: milking cows, housing, equipment, investments, production type

Author`s Address:

Dr Sanjin Ivanovic
Faculty of Agriculture
6 Nemanjina Street
11080 Belgrade – Zemun
Republic of Serbia
E-mail: sanjinivanovic@yahoo.com
Phone: 2615-315 / 487, 063/8123-059